

РОЗВИТОК ПЕРФЕКЦІОНІСТСЬКИХ НАСТАНОВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ

Розроблена й реалізована концептуально-методична модель дослідження дозволила встановити значущий репрезентативний взаємозв'язок умов освітнього середовища з мотиваційними, рефлексивно-регулятивними і персонологічними складовими перфекціонізму.

Визначено факторну структуру перфекціоністських настанов та експліковано цикл їх розвитку у студентів-психологів у контексті професійної підготовки у ВНЗ; розкрито психологічні механізми, тенденції та закономірності становлення даного феномену в майбутніх практичних психологів.

Ключові слова: перфекціонізм, перфекціоністські настанови, мотивація досягнення, афіліація, здатність до самоуправління, рефлексія, професійно важливі якості, професійно-особистісне становлення.

Постановка проблеми. Соціальна значущість діяльності, специфічність і складність роботи практичного психолога висувають низку особливих вимог до мотиваційно-диспозиційних чинників його поведінки і діяльності. Відтак пріоритетним напрямком психолого-педагогічних досліджень професійно-особистісного становлення майбутніх практичних психологів є розвиток перфекціоністських настанов студентів на етапі формування їх готовності до професійної діяльності.

Суть перфекціоністських настанов розкривається у прагненні до самовдосконалення, що набуло особистісного смислу, перетворилося на інтегральну особистісну диспозицію, орієнтуючи людину на буття, пов'язане з тенденцією її постійного розвитку, самоактуалізації та самотрансценденції в суспільно корисній діяльності.

Вибір на користь перфекціонізму і творення життя, а не адаптивного виживання, як і прагнення до успіху, пов'язаний з відповідною особистісною спрямованістю, типологічною схильністю людини та ситуацією її життя. Готовність до самовдосконалення з метою подальшої реалізації себе у майбутній професійній діяльності змістово проявляється як прагнення до самовиховання (морально-етичний перфекціонізм), самоосвіти (інтелектуально-компетентнісний перфекціонізм), розвитку професійних досягнень (акмеологічний перфекціонізм), що співвідноситься з насущними потребами суспільства в безперервній освіті і підвищенні рівня професійної майстерності.

Процес самовдосконалення особистості тривалий час не був об'єктом ретельного дослідження у вітчизняній науці. Лише наприкінці 80-х років, ставши нагальною потребою особистісного й суспільного розвитку, цей феномен набув значущості і в наукових дослідженнях, де, однак, розглядався не як самостійний процес, а як

вищий рівень самовиховання. У такому аспекті феномен самовдосконалення особистості став предметом педагогічного, психологічного, соціологічного і філософсько-етичного досліджень.

На їхній основі було розкрито методи й засоби організації роботи над собою (А. Арет, О. Кочетов та ін.), показано співвідношення об'єктивного і суб'єктивного в процесі усвідомленого саморозвитку (О. Ковальов, С. Максименко, Л. Рувінський та ін.), висвітлено параметри усвідомлення та цілепокладання в ході особистісного самоздійснення, свободи й активності людини в розвитку необхідних особистісних якостей (Г. Балл, М. Глезерман, Ю. Злотников, Ю. Швалб та ін.), вивчено соціальну детермінацію, психологічні механізми, функції самовиховання, виявлено його рушійні сили, виділено чинники актуалізації сутнісних сил та творчих потенцій людини (М. Боришевський, В. Лозовой, М. Макарець, М. Савчин, В. Татенко та ін.), розглянуто взаємозв'язок процесів усвідомленого саморозвитку з ціннісними орієнтаціями, моральними ідеалами і суспільно-політичною ментальністю (Ж. Вірна, О. Гусейнов, З. Карпенко, В. Ларіонова, В. Москалець, А. Фурман, Д. Шимановський та ін.), зроблено спробу за допомогою культурно-історичного аналізу осмислити теорії і типи самовиховання, самовдосконалення і саморозвитку особистості (А. Арет, І. Бех, Т. Титаренко та ін.) і професіонала (В. Семиченко, Н. Шевченко, Н. Чепелева, Т. Щербан та ін.).

Однак нагромаджений дослідницький матеріал фіксує, як правило, функціональні характеристики процесів усвідомленого саморозвитку особистості, не розглядаючи процес самовдосконалення особистості в усій повноті його виявлення. Тому актуальним залишається вивчення проблеми становлення цілісного диспозиційного налаштування на самовдосконалення майбутніх практичних психологів у процесі їх навчання у ВНЗ.

Мета дослідження полягає у теоретичному та експериментальному обґрунтуванні структури, функцій і динаміки розвитку перфекціоністських настанов у контексті професійної підготовки майбутніх практичних психологів.

Виклад основного матеріалу. Відзначмо: єдиного й остаточного визначення поняття "перфекціонізм" у філософсько-психологічній науковій думці не існує, що пояснюється неоднозначними етимологічними референціями та полісемантичними конотаціями позначуваного ним явища. Найбільш уживаними означниками феномену перфекціонізму є "досконале", "завершене", "доцільне", "гармонійне", "цілісне", "майстерно зроблене", "найкраще" тощо.

У німецькій класичній філософії, в царині ідей якої розвинувся етико-гуманістичний вимір перфекціонізму, останній розумівся як гармонійно структурована, завершена та здійснена цілісність людських прагнень і здатностей до самовдосконалення, що узгоджується з

вектором соціокультурного поступу, є метою й ідеалом розвитку людства. Умовою самовдосконалення виступає висока моральність особистості, що ґрунтується на емпіричній свободі, поєднаній з почуттям особистої відповідальності за здійснений вибір, чим заперечується можливість саморозвитку за рахунок іншої людини.

У психології поняття "перфекціонізм" утвердилося порівняно недавно, асоціюючись, головним чином, з мотивацією досягнення (Дж. Аткинсон, Х. Корнайт, Д. Мак-Клелланд, Х. Хекхаузен та ін.). Остання передбачає особистісну готовність до докладання максимальних нервово-психічних і вольових зусиль за для здобуття якнайкращих результатів у значущій сфері діяльності, а, отже, виступає релевантним диспозиційним чинником у структурі професійної готовності майбутнього фахівця. Об'єктивними показниками сформованості перфекціоністських настанов в обраній діяльності є самостійне здобуття суттєвого результату, його висока кількісно-якісна оцінка при помірних затратах часу і психофізичних навантаженнях. Феноменологічними показниками мотивації досягнення є прагнення до змагання із самим собою (самоперевершування) в досягненні вищих результатів, до переживання успіху в значущій діяльності й уникнення невдачі, здатність до раціонального цілепокладання.

У персонологічних теоріях А. Адлера, А. Маслоу, Р. Мея, К. Роджерса, Е. Фромма та ін. прагнення до самовдосконалення і самореалізації загалом визнається вродженою динамічною тенденцією (потребою, мотивом, інстинктом тощо) особистості, глибинною телеологічною спонукальною силою, яка, екстерналізуючись й упредметнючись у продуктах професійної діяльності й індивідуальної життєтворчості, надає їм суб'єктивного сенсу і суспільної цінності.

Кінцевим утіленням зв'язку мотивації досягнення з перфекціоністськими настановами є професійно важливі якості (ПВЯ) особистості як необхідні і достатні компоненти її цілісної структури, що формуються на основі природно заданих біопсихічних властивостей під дією зовнішніх впливів і власної активності суб'єкта і є передумовою його професійного самоздійснення. Це – гуманістична і професійна спрямованість особистості, комплекс індивідуально-типологічних (інтелектуальних, емоційно-комунікативних, морально-психологічних, поведінково-вольових) особливостей, здатність до критичної саморефлексії (Г. Абрамова, О. Бондаренко, Ж. Вірна, Є. Зеєр, М. Обозов, Н. Пророк та ін.).

Метапсихічною функцією, що зумовлює внутрішньоособистісні трансформації перфекціонізму від потреби в досягненнях до формування ПВЯ, виступає рефлексія як здатність до самопізнання й оцінки власних психічних актів, станів і вчинків (В. Зінченко, І. Семенов, С. Степанов, Г. Щедровицький та ін.). У процесі професійно-особистісного становлення рефлексія відіграє роль

універсального психологічного механізму формування перфекціоністських настанов, будучи водночас психічним знаряддям саморозвитку і найважливішим показником професійної готовності практичного психолога.

Попри соціальну затребуваність перфекціоністських настанов як запоруки успішного виконання професійної діяльності, їх наявність може мати компенсаторний характер, уособлюючи певний патохарактерологічний тип девіацій особистості (тривожний, обсесивно-компульсивний, нарцисичний) або символізуючи її професійну деформацію і порушення психологічного здоров'я (феномен професійного вигорання). Здоровий перфекціонізм – результат самоактуалізації суб'єктного потенціалу особистості в царині професійної діяльності.

Концептуально-методичну модель дослідження утворили: 1) вихідна теоретична основа, за якою структура перфекціоністських настанов постає цілісною професійно-особистісною диспозицією індивіда у складі: а) мотивації досягнення з функцією емоційно-ціннісного спонукання діяльності і життєздійснення, б) рефлексивних здібностей з функцією когнітивно-вольового забезпечення, в) професійно важливих якостей (ПВЯ) з функцією професійно-особистісної самореалізації; 2) діагностико-методичний апарат дослідження, що відповідно до виокремлених компонентів структури перфекціоністських настанов вимагав використання: а) мотиваційного тесту Х. Хекхаузена, методик діагностики мотивації досягнення А. Мехрабіана та мотивації успіху і страху невдачі А. Реана; б) опитувальника "Здатність до самоуправління" М. Пейсахова й авторської анкети "Перфекціонізм"; в) опитувальників мотивів афіліації А. Мехрабіана і визначення типу особистості та можливих розладів даного типу Дж. Олдхема і Л. Морріса. Дослідження проводилося на базі Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича зі студентами I–V курсів спеціальності "Психологія". Усього в дослідженні взяло участь 240 студентів.

Застосування проективної методики "Мотиваційний тест" Х. Хекхаузена дозволило діагностувати показники мотивації успіху і страху невдачі студентів-психологів упродовж їх професійної підготовки у ВНЗ. Кількісні емпіричні дані за тестом засвідчують, що середні показники очікування успіху від першого до третього курсу поступово зростають (15,84 – I курс, 16,71 – II курс, 18,34 – III курс), змінюючись протилежною тенденцією на випускних курсах (17,71 – IV курс, 17,1 – V курс). Середні показники страху невдачі відображають тенденцію їх зростання від I до II курсу (4,98 і 5,23), спад на III і IV курсах (4,58 і 3,95) і досягнення піку на V курсі (5,4).

Отже, найбільш упевненими в собі є студенти III і IV курсів, у яких посилення надії на успіх відбувається на тлі зниження побоювання невдачі. У студентів V курсу проявляється конфліктна

комбінація обох мотивів, що пов'язано з напруженим очікуванням дебюту професійної діяльності.

Аналіз описів проєктивних малюнків тесту підводить до висновку: у студентів – майбутніх психологів усіх вікових груп сформована потреба успіху на різних рівнях: інструментальної діяльності, позитивних чи негативних переживань у зв'язку з очікуванням успіху чи страху невдачі. Студенти здатні усвідомлювати необхідність діяти, щоб досягти своєї мети (успіху). Майбутні психологи усвідомлюють, що людина повинна не лише вміти вирішувати проблеми, але робити це оптимально (перфектно), переживаючи морально-естетичне задоволення. Тому наші досліджувані приписують "героям" історій дії та вчинки, наміри, переживання, пов'язані з досягненням видатних успіхів і спритним уникненням невдач, висловлюють віру у здійснення задумів та мрій.

Аналіз отриманих результатів діагностування сформованості мотивації успіху і страху невдачі за методикою А. Реана у студентів різних курсів – майбутніх психологів дозволяє констатувати: асиметричність сформованості названих мотивів на користь переважної орієнтації на успіх, що досягає максимальних значень на IV-V курсах, сумарні дані яких відповідно становлять 90,48% і 92,5%; зниження показників сформованості зазначеного мотиву у студентів II і III курсів і різке зростання кількості студентів з невираженою мотивацією. "Мотиваційна яма" середини навчання у ВНЗ – достатньо часто діагностований феномен, що свідчить про ціннісно-мотиваційну перебудову, диспозиційне "переформатування" особистості; існування статистично достовірної відмінності показників мотивації досягнення ($p < 0,05$) між першим і обома випускними курсами.

Дані методики діагностики мотивації досягнення А. Мехрабіана підтверджують вищевідзначені тенденції.

Звертає увагу на себе факт розбіжності між мотиваційними тенденціями розвитку перфекціонізму, виявленими за проєктивною методикою Х. Хекхаузена і опитувальником А. Реана. Останній фіксує декларативну (усвідомлювану) впевненість у собі і професійній готовності випускників ВНЗ, у той час як перший схоплює латентну (неусвідомлювану) тривогу з приводу своєї професійної спроможності.

З метою визначення глибини рефлексії, змісту, чинників формування і проявів перфекціонізму в професійній діяльності практичного психолога ми розробили анкету "Перфекціонізм". За отриманими даними більшість опитаних вважає професію психолога престижною (50,42%); значна частина вибірки обрала б консультування своєю психопрактичною спеціалізацією (65,42%); серед опитаних немає жодного, хто б вважав, що потрібні для професії психолога здібності у нього відсутні; на питання: "Протягом якого часу можна стати психологом-професіоналом?" 52,08% вибірки відповіли "10 років"; найменша кількість студентів, які повторили б свій

професійний вибір психології як сфери майбутньої діяльності, – на III-му курсі – 68,29%, що корелює з феноменом мотиваційної дезорієнтації, виявленим раніше; відмінність "хорошого" психолога від "поганого" студенти вбачають в "умінні підвести людину до правильного вибору" (59,58%); головним фактором відчуття людиною щастя майбутні психологи вважають дружбу і любов (80,42%), а не кар'єрний ріст – всього 5,42%; найважливішою складовою професійного успіху психолога всі студенти, крім другокурсників, вважають наявність досвіду професійної роботи (40,42%); опитані більше бояться недостатньо оволодіти професійними вміннями, ніж сформувані у собі ПВЯ практичного психолога, якими є відкритість, автентичність, доброзичливість, емпатійність та ін.; опитані вказують на психологічні бар'єри, які є специфічними не лише для професії психолога, тоді як недостатня комунікабельність як суттєва перешкода до опанування професією практичного психолога ними недостатньо зауважена; своїм професійним кредо переважна частина вибірки майбутніх психологів визнала прислів'я: "Що посієш, те й пожнеш" (88,33%).

Логічним підсумком розвитку особистісної рефлексії є здатність суб'єкта розпоряджатися зробленими за її допомогою висновками й оцінками. З цією метою було застосовано тест "Здатність до самоуправління" М. Пейсахова, що дозволило виявити у студентів-психологів вміння здійснювати на свою психіку, діяльність і поведінку свідомі, доцільні впливи (табл. 1).

Таблиця 1

Статистичні показники здатності до самоуправління у студентів-психологів (у %)

Курс	Кількість студентів	Рівні самоуправління				
		Низький	Нижче середнього	Середній	Вище середнього	Високий
I	78	–	30,77	51,28	16,67	1,28
II	39	–	17,95	51,28	25,64	5,13
III	41	–	14,63	53,66	31,71	–
IV	42	–	11,90	42,86	40,48	4,76
V	40	2,5	12,50	65,00	20,00	–
Уся вибірка	240	20,00		52,50	27,50	

В опитаній вибірці найбільш здатними до самоуправління вважають себе студенти III-го та IV-го курсів; виявлено суттєву відмінність у здатності до самоуправління студентів-психологів названих курсів та студентів-психологів "межових" – I-го і V-го курсів.

Найпредставленішими у досліджуваній вибірці виявилися такі етапи самоуправління, як цілепокладання, прийняття рішення та аналіз протиріч, що є основними у професійній діяльності майбутніх

психологів, але недостатніми для кар'єрного зростання та підвищення своєї професійної майстерності, оскільки недооцінка значення або недостатній розвиток етапів планування, вироблення критеріїв оцінки якості та здійснення корекції, зафіксовані нами статистично, не дозволяють довести задумане до перфектного завершення.

Застосування наступного блоку психодіагностичних методик дозволило виявити динаміку розвитку ПВЯ майбутніх практичних психологів. Зокрема, ми припустили існування сприятливого для розвитку їх перфекціоністських настанов варіанту мотиву афіліації, відомого під назвою "соціабельність", що означає товарищескість, відкритість, природність у спілкуванні, контактність, намагання бути прийнятими іншими тощо. Дана риса співвідноситься з варіантом "А" – високе прагнення до прийняття – низький страх відторгнення методики діагностики мотивів афіліації А. Мехрабіана. Інші варіанти мотивів афіліації дістали такі позначення: "Б" – низьке прагнення до прийняття і низький страх відторгнення; "В" – високі показники до обох мотивів; "Г" – низьке прагнення до прийняття і високий страх відторгнення. На табл. 2 видно, що розподіл варіантів мотивів афіліації по всій вибірці опитаних приблизно рівномірний.

Таблиця 2

Розподіл вибірки студентів-психологів за мотивами афіліації (у %)

Курс	Кількість студентів	Типи мотивації				
		А	Б	В	Г	Змішаний
I	78	24,36	19,23	20,51	26,92	8,97
II	39	28,20	15,38	17,95	28,20	10,26
III	41	21,95	21,95	19,51	26,83	9,76
IV	42	23,81	23,81	23,81	21,43	7,14
V	40	25,00	22,50	22,50	17,50	12,5
Уся вибірка	240	24,58	20,42	20,83	24,58	9,58

Загалом, статистично достовірно підтверджена тенденція до підвищення показників прагнення до прийняття студентів-психологів до кінця навчання у ВНЗ і спаду показників страху відторгнення, за винятком випускного курсу. Це розширює доказову базу робочої гіпотези: соціабельність як чинник професійної готовності майбутніх практичних психологів до досконалого виконання своїх обов'язків забезпечується не лише мотивацією типу "А", а й типу "В".

З метою виділення типу особистості та імовірнісних порушень даного типу проведено тест Олдхема і Морріса, за допомогою якого встановлено:

– найбільше значення середніх у типів особистості пильного, діяльного та серйозного; найменше – у типів самотнього, самовпевненого та агресивного;

– у досліджуваній вибірці найбільше представлені пильний – від 47,93 % до 55,14 %, добросовісний – від 39,75 % до 48,37 % та

діяльний – від 43,78 % до 54,06 %, тоді як найменше серед опитаних типів самовпевненого – 2 %, альтруїстичного – 4 % та ідеосинкратичного – 5 %; таке поєднання типів особистості становить сприятливий патерн ПВЯ для ефективного здійснення майбутньої професійної діяльності.

Факторний аналіз сукупного масиву емпіричних показників розвитку перфекціоністських настанов дозволив встановити від семи до десяти факторів перфекціонізму в контексті професійної готовності майбутніх практичних психологів. Конкретизація **факторної структури** в досліджуваній вибірці ($n = 240$) дала такі результати:

фактор 1 репрезентує стратегію "попередження невдачі" і має статистично значущі навантаження за 4-ма змінними: інструментальна діяльність уникання неуспіху (0,87), потреба в уникненні невдачі (0,84), страх невдачі (0,83) та тема неуспіху (0,72);

фактор 2 визначається такими змінними, як: надія на успіх (0,93), тема успіху (0,72) і названий "Очікування успіху";

фактор 3 "Експериментування із самовираженням" статистично значуще визначається лише драматичним типом особистості (0,80), меншою мірою авантюризм (0,60) та самовпевненим (0,58);

фактор 4 визначається декількома змінними зі значними навантаженнями, хоч і статистично не значущими: аналіз протиріч (-,62), прогнозування (-0,55), цілепокладання (-0,53), критерії оцінки якості (-0,54), планування (-0,43) та прийняття рішення (-0,54). Даний фактор було ідентифіковано як "Реактивність";

фактор 5, як і попередній, насичений вагомими, але статистично не значущими змінними: відданий, діяльний, чутливий, альтруїстичний, серйозний та пильний типи особистості (відповідні факторні навантаження: 0,65; 0,61; 0,62; 0,63; 0,56; 0,52). Фактор названо "Чуйність";

фактор 6 маркований як "Переживання невдачі", оскільки він статистично значуще пов'язаний лише зі змінною "негативний емоційний стан у зв'язку з невдачею в діяльності" (0,80), слабше – зі змінною "страх невдачі" (0,51);

фактор 7 статистично значуще пов'язаний з ідеосинкратичним типом особистості (0,73), а також слабше – зі змінними: самотній, авантюризм, агресивний типи особистості (0,59; 0,44 та 0,46 відповідно), що і визначило його назву – "Самодостатність".

Завершальним етапом роботи стала інтерпретація факторів перфекціонізму по курсах і кореляцій між факторними коефіцієнтами, що, в підсумку, дозволило описати цілісний **цикл розвитку** перфекціоністських настанов студентів-психологів у процесі їх професійної підготовки.

У цьому контексті *першокурсників* вирізняє обережна, поволі песимістична позиція в навчанні, що поєднується з меркантильними

інтересами, товаришуванням з референтним колом осіб і поодинокими екстравагантними витівками.

На *другому курсі* факторний спектр перфекціонізму більш різнобарвний і суперечливий: з'являється оптимізм (наївний і обгрунтований), рефлексія щодо себе та інших людей стимулює пошуки автентичної життєвої позиції, провокує на екзистенційні "експерименти".

Попри падіння основних показників мотивації досягнення на *III-му курсі* спостерігається укрупнення факторів перфекціонізму, що свідчить про складну рефлексивну роботу і диспозиційну перебудову особистісного профілю на еталон "типового" студента: сумлінного і водночас пасивного, сміливого, ексцентричного і вразливого, тривожного та ін.

Четвертокурсників вирізняє найбільш консолідована структура факторів перфекціонізму: емоційна зрілість, адекватне реагування на події, стійка налаштованість на працю, соціабельність, турботливо-владний профіль особистості. Останнє підтверджує гіпотезу Х. Хекхаузена про культуральні джерела мотивації досягнення, а саме: поєднання мотивів афіліації з прагненням до переваги.

На *випускному курсі* зафіксовано наростання автономності, впевненості у собі, інтернальності, сподівання на успіх, поєднані з тривогою відносно того, що ситуація може вийти з-під контролю.

Отже, експлікація цілісного циклу розвитку перфекціоністських настанов у студентів-психологів щодо майбутньої професійної діяльності дозволяє встановити не лише природну логіку становлення даного феномену, а й передбачити причини її порушення та викривлення, а в перспективі – і засоби корекції.

Висновки

1. Перфекціоністські настанови в структурі професійної готовності майбутніх практичних психологів як цілісне диспозиційне утворення являють собою згармонізовану динамічну єдність мотивації досягнення, рефлексивних здібностей і професійно важливих якостей особистості з функціями емоційно-ціннісного спонукання, когнітивно-вольового забезпечення та професійно-особистісної самореалізації.

2. Акмеологічний фокус розвитку перфекціоністських настанов передбачає поєднання соціабельності як професійно придатної структури мотивів афіліації з конструктивною самокритикою, раціональним цілепокладанням, самоорганізацією й оптимістично налаштованим стратегічним плануванням діяльності в синтетичному владно-турботливому особистісному профілі майбутнього практичного психолога.

1. Гуляс І.А. Персоналогічні проєкції перфекціонізму в площині професійної діяльності практичного психолога / Гуляс І.А. // Наукові записки Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / за ред. акад. С.Д. Максименка. – К.: Главник, 2005. – Вип. 26, в 4-х т. – Т.1. – С. 441-445.
2. Гуляс І.А. Мотиваційні тенденції розвитку перфекціоністських настанов

- студентів-психологів / Гуляс І.А. // Проблеми загальної та педагогічної психології: зб.наук.праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / за ред. С.Д. Максименка. – Т. VIII. – Ч. 8. – К., 2006. – С. 59-65.
3. Гуляс І.А. Феномени та форми прояву професійної деформації особистості / Гуляс І.А. // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія № 12. Психологічні науки: зб.наук.праць. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2006. – № 10 (34). – С. 202-207.
 4. Гуляс І.А. Здатність до афіліації як стрижень професійної спрямованості практичного психолога / Гуляс І.А. // Наука і освіта. Науково-практичний журнал Південного наукового центру АПН України. – Одеса, 2006. – № 1-2. – С. 11-14.
 5. Гуляс І.А. Функції самоуправління у професійному становленні майбутнього практичного психолога / Гуляс І.А. // Наука і освіта. Науково-практичний журнал Південного наукового центру АПН України. – Одеса, 2006. – № 1-2. – С. 14 - 17.
 6. Гуляс І.А. Рефлексія як психологічний механізм перфекціонізму у професійній діяльності практичного психолога / Гуляс І.А. // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, серія "Психологія". – Х., 2006. – № 718. – С. 27-31.
 7. Гуляс І.А. Перфекціонізм: аргументи за і проти / Гуляс І.А. // Зб.наук.праць: філософія, соціологія, психологія. – Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2006. – Вип. 11. – Ч. 2. – С. 105 - 111.
 8. Гуляс І.А. Патопсихологічні ризики особистісного перфекціонізму / Гуляс І.А. // Вісник Прикарпатського університету. Філософські і психологічні науки. – Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2006. – Вип. IX. – С. 176-183.
 9. Гуляс І.А. Саморозвиток особистості практичного психолога / Гуляс І.А. // Матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. ["Динаміка наукових досліджень '2004"], (Дніпропетровськ, 21-30 черв. 2004 р.). – Т.2. – Психологія. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2004. – С. 23 - 24.
 10. Гуляс І.А. Мотивація досягнення як складова перфекціонізму / Гуляс І.А. // Матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф.["Наука і освіта 2005"]. – Т.52. Психологія. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2005. – С. 14-16.
 11. Гуляс І.А. Щодо проблеми визначення поняття професійної рефлексії у практичних психологів / Гуляс І.А. // Матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. ["Динаміка наукових досліджень 2005"]. – Т.47. Психологія та соціологія. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2005. – С. 18-20.
 12. Гуляс І.А. Рефлексія та її значення у професійній діяльності практичного психолога / Гуляс І.А. // Матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конференції ["Сучасний соціокультурний простір 2005"]. – Ч. 2. – К.: МЕГАНОМ, 2005. – С.51-52.

The developed and realized conceptual-methodical model of research allowed to set meaningful representative intercommunication of terms of educational environment with motivational, reflexive-regulative and personological by the constituents of perfectionism.

Leading tendencies, psychological mechanisms and conformities to the law of development of perfectionists options at students-psychologists, and also factor structure are certain that explicate cycle of their development at students-psychologists in the context of professional preparation in VNZ; psychological mechanisms are exposed, tendencies and conformities to the law of becoming of given to the phenomenon at future practical psychologists.

Key words: *perfectionism, perfectionists options, motivation of achievement affiliation, capacity for self-government, reflection, professionally important qualities, professional-personality becoming.*